[א]אנן נעבד לחומרא [ב]ומגביהו מן הקרקע טפח א"ר אחא בר' חנינא מאי קראה [א]כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא [ג]ונותן עיניו בו כי היכי דלא ניסח דעתיה מיניה * [ד]ומשגרו לאנשי ביתו במתנה כי היכי דתתברך דביתהו עולא אקלע לבי רב נחמן כריך ריפתא בריך ברכת מזונא יהב ליה כסא דברכתא לרב נחמן א"ל רב נחמן לישדר מר כסא דברכתא לילתא א"ל הכי א"ר יוחנן אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר [ב]וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך תניא נמי הכי ר' נתן אומר מנין שאין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך אדהכי שמעה ילתא קמה בזיהרא ועלתה לבי חמרא ותברא ד' מאה דני דחמרא א"ל רב נחמן נשדר לה מר כסא אחרינא שלח לה כל האי נבגא דברכתא היא שלחה ליה ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי א"ר אסי [ה]אין מסיחין על כוס של ברכה ואמר רב אסי אין מברכין על כוס של פורענות מאי כוס של פורענות א"ר נחמן בר יצחק כוס שני תנ"ה השותה כפלים לא יברך משום שנאמר [ג]הכון לקראת אלהיך ישראל והאי לא מתקן א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא האוכל ומהלך מברך מעומד וכשהוא אוכל מעומד מברך מיושב וכשהוא מיסב ואוכל יושב ומברך [ו]והלכתא בכולהו יושב ומברך:

הדרן עלך שלשה שאכלו

אלו [א]דברים שבין בית שמאי ובין בית הלל בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין וב"ה אומרים [ז]מברך על היין ואחר כך מברך על היום ב"ש אומרים נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס וב"ה אומרים מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ב"ש אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן וב"ה אומרים על הכסת ב"ש אומרים מכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים וב"ה אומרים נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית [ג]ב"ש אומרים נר ומזון בשמים והבדלה וב"ה אומרים נר ובשמים מזון והבדלה ב"ש אומרים שברא מאור האש וב"ה אומרים [ד]בורא מאורי האש [ח]אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו"ם ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים ולא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו מי שאכל ושכח ולא בירך ב"ש אומרים יחזור למקומו ויברך [ה]וב"ה אומרים יברך במקום שנזכר ועד מתי מברך [ט]עד כדי שיתעכל המזון שבמעיו [ו]בא להן יין אחר המזון אם אין שם אלא אותו כוס בית שמאי אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על המזון ובית הלל אומרים [ז]מברך על המזון ואח"כ מברך על היין [י]ועונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אמן אחר כותי המברך עד שישמע כל הברכה כולה: **גמ'** [ח]תנו רבנן דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר דבר אחר [ט]ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה מאי ד"א וכי תימא התם תרתי והכא חדא ה"נ תרתי נינהו ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפקא בת קול איבעית אימא קודם בת קול ואיבעית אימא לאחר בת קול

ורבי

אנן נעבד לחומרא. שלא תסייע שמאל לימין בשעת ברכה: שמעה ילתא. שלא יסגר לה כוס של ברכה: קמה בזיהרא. עמדה בכעס: כל האי נבגא דברכתא היא. כל יין שבחבית ככוס של ברכה הוא שתי ממנו: נבגא. כוס. כמו לשתי מר [י]לגנגא: ממהדורי מילי. ממחזורי מעילות ירדו תמיד דברים: ומסמרטוטי[א] כלמי. וממשתקי בגדים בלויים וממורטים ירדו כנים. כנים[ט] מתרגמי' כלמתא[י]: אין מסיחין. משאחזו עד שיברך: כוס שני. שהוא של זוגות והשותה (א) על שלחנו ושתי זוגות ניזוק על ידי שדים: כפלים. זוגות: הכון לקראת (ב). בדברים נאים ולא בדברי פורענות: מסב. ממטה דרך הסבה: והלכתא בכולהו יושב ומברך[כ]:

הדרן עלך שלשה שאכלו

אלו דברים וכו' בסעודה. שנחלקו בהלכות סעודה: מברך על היום. בקידוש שבתות וימים טובים: ואחר כך מוזגין את הכוס. יין הבא לפני המזון כדאמרינן בפרק כיצד מברכין (דף מג.) הסבו אע"פ שנטל כו' הביאו להם יין וכו' וקאמרי ב"ש נוטלין לידים ואחר כך שותים את הכוס ואוכלים סעודתם בההיא נטילה וב"ה אומרים מוזגין את הכוס ושותין אותו ואחר כך נוטלין לידים וטעמא דתרוייהו מפרש בגמרא: מקנח ידיו במפה. מנטילת מים ראשונים: ומניחה על השולחן. ומקנח בה ידיו תמיד מזוהמת התבשיל: וב"ה אומרים. על הכר או על הכסת יניחנה אחרי כן ושם יקנח בה ידיו תמיד וטעמא מפרש בגמ'[י]: מכבדין את הבית. מקום שאכלו שם אם הסבו על גבי קרקע מכבדים את הקרקע או אם הסבו על השלחן מכבדין את השלחן מפירורי אוכלין שנתפזרו עליו: ואחר כך נוטלין לידים. מים אחרונים: נר ומזון. מי שאין לו אלא כוס אחד במוצאי שבת מניחו עד לאחר המזון וסודר עליו נר ומזון ובשמים והבדלה כו'[ג]: אין מברכים על הנר ועל הבשמים של עכו"ם ושל מתים. טעמא דכולהו מפרש בגמרא[ל]: שיאותו. שיהו נהנים ממנו: עד כדי שיתעכל המזון. מפרש שיעורא בגמ'[מ]: מברך על היין. בגמרא[נ] מפרש פלוגתייהו: עונין אמן אחר ישראל המברך. אפילו לא שמע אלא סוף ברכה אבל לא לאחר כותי שמא ברך להר גרזים[ס]: **גמ'** שהיום גורם ליין שיבא. כוס זה לא בא אלא בשביל שבת לקידוש: וכבר קדש היום. משקבלו עליו או מצאת הכוכבים: ועדיין יין לא בא. לשלחן וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה: שהיין גורם לקדושה שתאמר. שאם אין יין לא מקדשין והמקדש על הפת גם הוא במקום יין וברכת הפת קודמת: תדיר קודם. נפקא לן במסכת זבחים[פ] מהאי קרא דכתיב במוספין[צ] מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה מלבד משמע לאחר שהקרבתם התמיד תקריבו המוספין וקא דרשינן אשר לעולת התמיד קרא יתירה למילף דבשביל שהיא תמיד הקדימה הכתוב ומכאן אתה למד לכל התמידין[ד]:

ולכי

אין מסיחין על כוס של ברכה. פירש"י שלא יסיח (דעת) המברך משנתנו לו כוס של ברכה וה"ה המסובין שאין רשאין להסיח דבעינן שיתכוין שומע ומשמיע[ק] וגם אין להפסיק השומעים בשיחת חולין כמו שאין המברך רשאי להסיח ואע"פ שאמר התם (פרק מרובה דף לד:) שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא משמע שהשומע סח בינתים ואפילו הכי יצא אך לכתחלה אין לעשות כן ומיהו נראה דהיינו דוקא בשעה שהמברך שותק מעט בין ברכה לברכה אבל בשעה שהוא מברך אם היה מדבר אפילו בדיעבד לא יצא:

והלכתא בכולהו יושב ומברך. לפי שברכת המזון דאורייתא החמירו בה להיות יושב ומברך שהרי עשרה דברים נאמרו בו[ד] מה שאין כן בשאר ברכות והוא נוטריקון ואכלת ושבעת שב עת וברכת לברכת המזון מפי רבי משה אלברט:

הדרן עלך שלשה שאכלו

עין משפט נר מצוה

[א ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ז]:

פו א ב ג ד סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' קפג סעיף ד:

פז ה מיי' פ"ז מהלכות ברכות הלכה טו טוש"ע שם סעיף ו:

פח ו מיי' פ"ד שם הל' א סמג שם טוש"ע או"ח סי' קפג סעיף ט:

א ז מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ו ז סמג עשין כט טוש"ע או"ח סי' רעא סעיף י:

[ז מיי' פכ"ט מהלכות שבת הל' כד טוש"ע או"ח סי' רצו סעיף א]:

ב ח מיי' פ"ט מהל' ברכות הל' ז ט ופכ"ט מהל' שבת הל' כה סמג עשין כט כט טוש"ע או"ח סי' רח סעיף ג ה ו וסי' רצח סעיף ג וסי' רצח סעיף יג:

[ח מיי' פ"ב מהלכות ברכות הל' יד ופ"ד הל' א טוש"ע או"ח סי' קפד סע"ה]:

ג ט [מיי' פ"ז מהלכות ברכות הלכה יד] טוש"ע או"ח סי' קעד סעיף ג:

ד י מיי' פ"א מהלכות ברכות הלכה יג סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רטו סעיף ב:

◆

רב נסים גאון

תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. עיקר במשנת זבחים בפ"י (דף פט) ובמשנת הוריות בפרק אחרון (דף יב) כל התדיר מחבירו הוא קודם את חבירו ואמרינן בגמרא מנא הני מילי אמר אביי דאמר קרא (במדבר כח) מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד מכדי כתיב עולת הבוקר עולת התמיד למה לי מאי קאמר רחמנא האי דתדיר קדים ברישא:

◆

תורה אור השלם

א) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: [תהלים קטז, יג]

ב) וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: [דברים ז, יג]

ג) לָכֵן כֹּה אֶעֱשֶׂה לְּךָ יִשְׂרָאֵל עֵקֶב כִּי זֹאת אֶעֱשֶׂה לָּךְ הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל: [עמוס ד, יב]

◆

הגהות וציונים

א] וממרטוטי (דפו"ר, וכ"ה בגמרא בדפו"ר): ב] המהרי"ן חיות מעיר דמה הוסיף רש"י על הגמ': ג] תיבת "וכו'" מיותר ובכמ"י ליתא או שצ"ל "כולה" (והיינו הבדלה כולה, באה"ם): ד] נרצ"ל לכל התדירין (מראה אש) וכ"ה בכת"י:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) פסחים קיז. סוכה נו., ב) פסחים קא., ג) עיין תוס' פסחים קא: ד"ה אלא, ד) [לקמן נג.], ה) תוספתא פרק ה [פסחים קיז.] [סוכה נו.], ו) פסחים שם [קיז.] זבחים נא., ז) [קדושין דף ע.], ח) שמות ח יב, ט) עיין נדה כ: ובגליון שם, י) דף נב:, כ) נב: נג., ל) נג., מ) נב., נ) עיין ע"ז כז., ס) פט ע"א, ע) במדבר כח כג, פ) ר"ה כח:, צ) לעיל עמוד א.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כוס שני וכו' והשותה מעל: (ב) ד"ה הכון לקראת אלהיך בדברים:

◆

גליון הש"ס

גמ' ומשגרו לאנשי ביתו. עי' תוס' ריש סוטה ד"ה ד"ל:

◆

ליקוטי רש"י

נבגא. לגנגא. כוס שהוא רביעית [קידושין ע.]. מברך על היום. כשמקדש מערבי שבתות קידוש היום תחילה ואחר כך ברכת היין [סוכה נו.]. בא להן. כל ימות השנה קאמר. אחר המזון. וכתוך המזון לא בא להם וכשגמרו סעודתם בא להם לפני ברכת המזון [לקמן נב.]. שהיום גורם ליין שיבא. שאם לא מפני קידוש לא היה זקוק לכוס לפני סעודה [סוכה שם]. קודם סעודה [רשב"ם פסחים קיד.]. וכבר קדש היום. כלומר ועוד טעם אחר שקדם היום מאליו משתחשכה ועדיין יין לא בא לפניו [סוכה שם]. טעם אחר נותן לדבריו דמשקיבלו עליו מילתא הכוכבים קידש היום ועדיין לא בא יין לשלחן וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה [רשב"ם שם]. שהיין גורם לקדושה שתאמר. שאם לא היה לו יין לא היה מקדש בגדי והוא הדין נמי למקדש על הפת מקדים ברכת הפת מהאי טעמא שהפת במקום יין [סוכה שם]. שאם אין לו יין או פת אינו מקדש והמקדש על הפת כמקדש על היין וברכת הפת קודם [רשב"ם שם]. דהא נפקא בת קול. לקמן בפירקין (עירובין יג:) שיצאה בת קול ואמרה הלכה כבית הלל [עירובין ו:].
